

UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA SINFDAN VA MAKTABDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI

G'aybullayev Quvonchbek G'olibjon o'g'li,

*Buxoro innovatsiyalar universiteti 70110101 - Pedagogika nazariyasi va tarixi (faoliyat turlari
bo'yicha) mutaxassisligi magistranti*

Annotatsiya: Mazkur maqolada sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ta'siri haqida so'z boradi. Ta'lim jarayonida qo'shimcha mashg'ulotlarning o'rni, ularning mazmuni va tashkil etish shakllari keng yoritilgan. Xususan, bunday tadbirlarning demokratik va vatanparvarlik tarbiyasidagi ahamiyati, o'quvchilarning nutq madaniyatini, ilmiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi roli muhokama qilingan.

Kalit so'zlari: sinfdan tashqari mashg'ulotlar, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari, g'oyaviy-siyosiy tarbiya, devoriy gazeta, ta'lim sifati, pedagogik jarayon, maktabdan tashqari ta'lim, texnik o'quv qurollari, interfaol metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, ijodiy mashg'ulotlar

Annotation: The article examines the influence of class and extracurricular activities on the development of students' creative abilities. The role of additional classes in the educational process, their content and forms of organization are widely covered. In particular, the importance of such events in democratic and patriotic education, as well as their role in the development of speech culture, scientific and creative abilities of students were discussed.

Key words: extracurricular activities, students' creative abilities, ideological and political education, wall newspaper, quality of education, pedagogical process, extracurricular education, technical teaching aids, interactive methods, information and communication technologies, creative activity.

Kirish

Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi eng dolzarb va zamonaviy masalalardan biri hisoblanadi. Chunki xalq farovonligining asosiy manbalari va ko'rsatkichlaridan biri aynan maktab o'quvchisining sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlarda shakllantiriladigan ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishdir.

Demokratik va vatanparvarlik tarbiyasining butun jarayoniga, shu jumladan, maktab

o'quvchilarining maktabdan tashqari faoliyatiga g'oyaviy-siyosiy yondashish demokratik jamiyatda mafkuraviy barqaror shaxsni shakllantirishning asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Maktab o'quvchilarining sinfdan tashqari mashg'ulotlarda g'oyaviy-siyosiy tarbiyasiga asosiy rahbarlik qilish maktab o'quvchilar tashkiloti va siyosiy yoshlar tashkilotiga yuklangan.

Asosiy qism. Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda tarixiy sanalar va milliy siyosiy voqealarni belgilash juda muhim o'rin tutadi. O'quvchilarda o'z xalqi va Vataniga daxldorlik tuyg'usini shakllantirish uchun barcha milliy bayramlar mustaqil, demokratik, dunyoviy va yagona davlat yutuqlari va qadriyatlar bilan bog'lanishi kerak. Bu vaqtda maktab o'quvchilari o'zlarining ish faoliyatini baholashlari va qat'iyat va takomillashtirish zarurligini tushunishlari kerak.

G'oyaviy-siyosiy tarbiya jarayonida Ulug' Vatan urushi, mehnat faxriylari bilan uchrashuvlar, o'quvchilar va o'qituvchilarning mamlakatimizning hozirgi zamon mehnat kashshoflari, olimlari bilan bevosita hamkorligi ularning har birining mazmun-mohiyatini to'liq anglab yetishiga, hayotga tadbiq etishiga olib keladi. Bunday uchrashuvlar maktab pedagogik jamoasidan har tomonlama puxta tayyorgarlik ko'rishni talab qiladi, shunda yig'ilish jarayoni maktab o'quvchilarida intiqlik tuyg'usini, unda qatnashish istagini uyg'otadi.

Shu bilan birga, taklif etilgan shaxsning a'lo darajada bo'lmagan ishlashi tufayli bolalarning baxtiga putur etkazilsa, bu juda xavfli bo'ladi. Taqdimotchilar ham tayyor bo'lishlari kerak: ular o'quvchilarni nimani kutishlari mumkinligini, ishtirokchilarning e'tiborini nimaga qaratish kerakligini aytishlari, shuningdek, ularga qisqacha tavsiyalar berishlari kerak. Pedagogik nuqtai nazardan, oldindan tayyorgarlik yig'ilish samaradorligini oshiradi va ijtimoiy-siyosiy tarbiyani kuchaytiradi.

Davriy nashrlar, radio, televidenie maktab o'quvchilarini sinfdan tashqari mashg'ulotlarda g'oyaviy tarbiyalashning eng zarur vositalaridir. Bugungi sharoitda bolalar uchun gazeta va jurnallar turli formatda chop etilmoqda. Har kuni bir necha soatlik jonli efirlar bolalar va o'smirlar dasturlari bilan to'ldiriladi. Shuningdek, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda onlayn ta'lim platformalari va virtual ta'lim muhitlari yaratish orqali ham o'quvchilarning bilim va tarbiyasini rivojlantirish mumkin. Bu esa ta'lim jarayonini yanada samarali va qamrovli qiladi.

Devoriy gazeta yordamida jamoaning ichki hayoti va maktab faoliyati yoritiladi. Devoriy gazetalarining qo'shimcha bo'limlari satirik bo'lib, turli nomlar bilan o'quvchilarga taqdim etiladi. Hozirda har bir sinfnings jamoaviy faoliyatini aks ettiruvchi sinf devoriy gazetalarini chiqarilmoqda.

Devoriy gazetalarining asosiy vazifasi maktab hayotining eng dolzarb masalalarini yoritish, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni jamiyat hayotiga faol jalb qilishdir. Gazetalar yiliga bir yoki ikki marta ko'rib chiqiladi va eng yaxshi ishlanmalar sovg'alar bilan taqdirlanadi. Eng yaxshi gazeta bolalar jamoasining rang-barang hayotini to'liq aks ettirishi va jamoaning ichki ishlarini umumxalq vazifalari bilan bog'lay olishi lozim. Bundan tashqari, devor gazetalarida maktab hayotidagi kamchiliklar va muammolar tezkor va muntazam yoritib borilishi, faol muxbirlarga ega bo'lishi kerak.

Dizayn jihatidan devoriy gazetalarining quyidagi badiiy talablarga javob berishi lozim: rang-barang va chiroyli ko'rinishga ega bo'lishi, materiallar o'quvchilar e'tiborini jalb qilishi, chizmalar esa qiziqarli va kulgili bo'lishi kerak. Har bir devoriy gazetaning nomi bo'lishi, qaysi tashkilotga tegishli ekanligi va kim tomonidan tasdiqlanganligi aniq ko'rsatilishi kerak. Shuningdek, gazeta muhokama qiladigan asosiy masalalar ham ta'kidlanishi lozim.

Eng yaxshi maktablarda yosh muxbirlar muntazam ravishda o'quvchilar bilan amaliy mashg'ulotlar o'tkazadilar. Bu jarayonda ularga yangiliklarni yig'ish, yozish va taqdim etishning yangi usullari, materiallarni bezash, tahrir qilish qoidalari, sahifalash tamoyillari va navbatdagi sonni tuzish

o'rganiladi. Ba'zan devoriy gazetalariga qo'shimcha ravishda adabiy to'garaklar va tadbirlar tashkil etiladi. Ushbu tadbirlarda o'quvchilar uslub va taqdimot xususiyatlarini o'rganadilar, shuningdek, she'rlar, hikoyalar va insholar yozishni mashq qiladilar. Bunday badiiy ijodning eng yaxshi namunalari adabiy uyushmalar tomonidan nashr etilgan sinf qo'lyozma daftarlariga kiritiladi.

Mamlakatimizda o'quv yilining har choragida maktab o'quvchilari uchun maxsus radio va teleko'rsatuvlar tayyorlanadi. Ushbu dasturlar o'quvchilarning madaniy va intellektual rivojlanishiga xizmat qiladi. O'qituvchilar o'z o'quvchilari bilan radio va onlayn dasturlarni tinglaydilar, bu esa ularning o'quv jarayonini yanada mazmunli qiladi. Ko'pgina maktablarda yosh radio tinglovchilar va televizion kanallar tomoshabinlari uchun maxsus joylar ajratilgan bo'lib, u erda dasturlar jadvali e'lon qilinadi. O'quvchilar ushbu dasturlarni muntazam tinglashlari va muhokama qilishlari uchun ularning eng muhim xususiyatlari yoritiladi.

Bu chiqishlarga o'quvchilarning javoblari ma'lum vaqtdan keyin mas'ul shaxslar tomonidan e'lon qilinadi. Ba'zan o'qituvchilar ma'lum bir o'quvchini dasturlar to'plamini tinglash uchun tayinlaydilar. U muntazam ravishda ushbu dasturlarni kuzatib boradi va sinf yig'ilishlarida boshqalar bilan ma'lumot almashadi. Shuningdek, o'quvchilarga o'zlarining sevimli dasturlarini yozib olish va sinfda muhokama qilish taklif etilishi mumkin.

Radio va teledasturlarni pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil etish va ularni o'quvchilarning intellektual rivojlanishiga xizmat qiladigan vositaga aylantirish muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarning bo'sh vaqtlarini mazmunli o'tkazishlariga yordam beradi. Hozirgi kunda aksariyat maktablarda radiotexnika va texnik o'quv qurollari mavjud bo'lib, o'qituvchilar ushbu imkoniyatlardan bevosita foydalanadilar. Dasturlarni jamoaviy tinglash va tomosha qilish juda samarali usul bo'lib, bu o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, devoriy gazeta maktab hayotining ajralmas qismi bo'lib, o'quvchilarning ijodiy rivojlanishi, ijtimoiy faolligi va ma'naviy kamoloti uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, radio va televizion dasturlar o'quvchilar uchun ta'limiy va tarbiyaviy resurs sifatida samarali ishlatilishi mumkin. Shu sababli, maktablarda bu faoliyatlarni yanada rivojlantirish va mukammallashtirish lozim.

Texnik o'quv qurollari bilan ta'minlangan maktablarda o'quvchilar muntazam ravishda o'zlarining taqdimotlarini namoyish etishadi va o'zaro tinglashadi. Bunday mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish, axborotni taqdim etish ko'nikmalarini shakllantirish hamda mustaqil o'rganish jarayonini rag'batlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Dasturlarning ba'zilari tashkiliy xarakterga ega bo'lib, ular turli fanlar bo'yicha qo'shimcha bilim berish, ilmiy loyihalar taqdimotini tashkil qilish va o'quvchilarning nutq madaniyatini oshirishga xizmat qiladi. Boshqa dasturlar esa badiiy va madaniy shaklga ega bo'lib, ular orqali san'at, adabiyot va musiqa yo'nalishlarida iste'dodli o'quvchilar o'z mahoratlarini namoyish qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Bunday dasturlarning mazmuni va dizayni o'qituvchilar rahbarligida maktab o'quvchilarining o'zlari tomonidan tayyorlanadi. O'quvchilar tomonidan mustaqil tayyorlangan taqdimotlar nafaqat ularning bilimlarini oshirishga, balki jamoa bo'lib ishlash, yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish, ijodkorlik va innovatsion tafakkurlarini shakllantirishga ham xizmat qiladi. Yaxshi tashkil etilgan ijodiy mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishlarini oshirib, ularning ko'rsatuvlarini yosh radio tinglovchilari, internet auditoriyasi va maktab hamjamiyati orasida keng targ'ib qiladi.

Xulosa. Shunday qilib, sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish jarayoni o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Bunday mashg'ulotlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun o'qituvchilar darsdan tashqari ta'lim jarayonini tashkil etishning turli shakl va usullaridan samarali foydalanishlari zarur. Bu jarayonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda, interfaol o'yinlar, munozaralar, ilmiy konferensiyalar, tanlovlar va ijodiy loyihalarni tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, maktab rahbariyati va ota-onalar bilan hamkorlikda o'quvchilarning darsdan tashqari faoliyatini qo'llab-quvvatlash, ularning motivatsiyasini oshirish va iste'dodlarini rivojlantirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratish lozim.

Natijada, sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlar ta'lim jarayonining uzviy qismi sifatida nafaqat o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlashga, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Darxonova G. To'garak mashg'ulotlarni tashkil etish //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 6. – С. 667-672.
2. Жураев Б.Т. Деятельность педагога по гуманизации учебно-воспитательного процесса //Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-творч. форума. – 2017. – Т. 31.
3. Олимов Ш.Ш. Педагогическое мастерство преподавателя и его профессионализм в системе образования //Научные школы. Молодежь в науке и культуре XXI в.: материалы междунар. науч.-творч. форума. – 2017. – Т. 31.
4. Musurmonova M. Boshlang'ich sinflarda matematikadan darsdan (sinfdan va maktabdan) tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish uchun tavsiyalar //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 741-749.
5. Кучкинов А. Синфдан ва мактабдан ташқари машғулотларда ўқувчиларни табиатни эъзозлаш руҳида тарбиялаш масалалари //Современное образование (Узбекистан). – 2015. – №. 5. – С. 59-65.
6. Караматова Д. С. Синфдан ташқари машғулотлар орқали ўқувчиларни ижодий фаолиятга йўналтириш методлари //Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS). – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 4-9.
7. Ходжамкулов У., Пердешова Н. Синфдан ташқари ишларни ташкил этиш: усул ва шакллар //Academic research in educational sciences. –